

Przejawy odradzania się polskości na Górnym Śląsku, Warmii i Mazurach

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Film + Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Paul Kennedy, *Mocarstwa świata. Narodziny, rozkwit, upadek*, tłum. M. Kluźniak, Warszawa 1994, s. 168–169.
- Cytat za: Kazimierz Popiołek, *Śląskie dzieje*, Warszawa 1981, s. 195.
- Źródło: *List otwarty Karola Miarki do Ottona von Bismarcka z 1871 r.* Cytat za: *Wiek XIX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 2001, s. 399.

- Źródło: Michał Kajka, *Polska*. Cytat za: Janusz Jasiński, *Kajka umiera jako Mazur, zarazem jako Polak*, w: „Echa Przeszłości” 2019, nr 20/2, dostępny na czasopisma.uwm.edu.pl.

Przejawy odradzania się polskości na Górnym Śląsku, Warmii i Mazurach

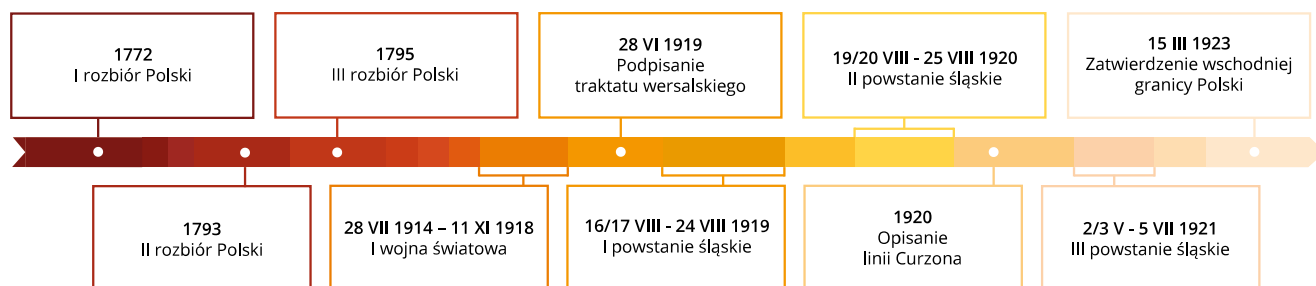
Lata walk o polskość Górnego Śląska sprawiły, że po I wojnie światowej najbardziej uprzemysłowiona część tego regionu znalazła się w granicach Polski.

Źródło: dostępny w internecie: polskiedzieje.pl, tylko do użytku edukacyjnego na zpe.gov.pl.

Choć Śląsk od XIV w. w większej części pozostawał poza granicami państwa polskiego i zarządzili tam lokalni książęta, jego związki z polskością pozostawały silne. Z drugiej strony wpływy niemieckie rosły tam już od średniowiecza, a po włączeniu tego terytorium do Prus w połowie XVIII w. rozpoczęła się zorganizowana akcja germanizacyjna. Mimo nacisków żywioł polski trwał, nie tylko na obszarze najbliższym macierzy; w podwrocławskich Laskowicach ostatnie nabożeństwo po polsku zostało odprawione w tamtejszym kościele ewangelickim w roku 1881. Na Górnym Śląsku ludność polskojęzyczna stanowiła bezwzględną większość aż do I wojny światowej, co przyznawali sami Niemcy (znany kartograf Richard Andree szacował, że 75 proc. mieszkańców mówi tam po polsku). Ważną rolę w zachowaniu, a nawet rozbudzaniu polskości odegrali księża katolicy, lokalni działacze, wydawcy polskich książek i gazet oraz społecznicy. To dzięki nim możliwe były zrywy powstańcze z lat 1919–1921, które sprawiły, że do niepodległej II Rzeczypospolitej została włączona co prawda tylko jedna trzecia część Górnego Śląska, ale za to bardziej zaludniona i uprzemysłowiona.

Sytuacja Polaków na Warmii i Mazurach potoczyła się inaczej. Będąca integralną częścią Rzeczypospolitej przez trzy stulecia, katolicka Warmia utrzymywała więź z Polską m.in. dzięki działaniom księży. Warmiacy udzielali pomocy powstańcom styczniowym, ukazywała się tam w latach 1886–1939 polska „Gazeta Olsztyńska”. Protestantkie Mazury, które jako lenno w pośredni sposób były zależne od Polski tylko przez nieco ponad sto lat, aż do XX w.

w południowej części zamieszkane były przez ludność mówiącą po polsku. Byli to głównie potomkowie uciekinierów i osadników z północnego Mazowsza. Jednak mimo przywiązania do języka, a właściwie podobnej do kurpiowskiej gwary mazurskiej, mieszkańcy regionu nie czuli silnych związków z Polską i w plebiscycie w 1920 r. w przeważającej większości opowiedzieli się za pozostaniem w Prusach.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoje cele

- Wyjaśnisz, dlaczego XIX-wieczne rządy dążyły do podporządkowania sobie Śląska.
- Przedstawisz argumenty przemawiające za włączeniem Warmii i Mazur do odrodzonej Polski i przeciw niemu.
- Ocenisz skuteczność przeciwdziałania przejawom odradzania się polskości na Górnym Śląsku, Warmii i Mazurach.

Przeczytaj

Śląsk do XIX wieku

Po rozbiciu dzielnicowym w latach 1138–1320 znaczna część Śląska nie zintegrowała się na stałe z państwem polskim, a Rzeczpospolita zrzekła się praw do tamtejszych księstw w XIV w., za panowania króla Kazimierza Wielkiego. Niezależne księstwa z posługującymi się językiem polskim mieszkańcami nie były w owym czasie niczym nadzwyczajnym – dość powiedzieć, że nawet Mazowsze aż do 1526 r. formalnie nie należało do [Korony Polskiej](#), pozostając jedynie jej lennem. Pojedyncze księstwa śląskie przyłączyły się do Polski, m.in. oświęcimskie (1456 r.) i zatorskie (1494 r.)

Opisy kronikarzy z XVII i XVIII w. (m.in. Fryderyka Lucae z 1685 r.), dotyczące księstw raciborskiego i opolskiego, potwierdzają, że używało się tam wówczas mowy polskiej; język polski panował we wsiach zarówno na prawym, jak i lewym brzegu Odry, a po niemiecku mówili przede wszystkim sołtysi i nauczyciele.

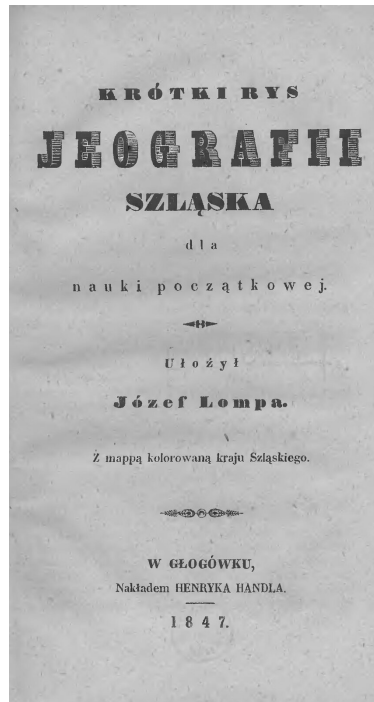
Od zajęcia przez Prusy Górnego Śląska w 1740 r. rozpoczął się etap zorganizowanej i planowej [germanizacji](#), trwający praktycznie do wybuchu I wojny światowej. Ale przez długi czas ludność polska na tym terenie zdecydowanie przeważała, np. w 1814 r. stanowiła 72 proc. mieszkańców.

Kluczową rolę w obronie języka polskiego na Śląsku odegrało polskie piśmiennictwo. Ogromne zasługi w tej kwestii miał Józef Lompa, mieszczanin urodzony w 1797 r. w Oleśnie. Po ukończeniu studiów nauczycielskich podjął pracę w szkole w Lubszy, gdzie był jednocześnie organistą i pisarzem gminnym (pisał miejscowym chłopom podania i skargi do władz). Jego ulubionym zajęciem było pisarstwo dla ludu: tworzył wiersze i opowiadania, napisał zarys historii śląskiej, a także dzieje niektórych miast (m.in. Opola i Gliwic), gromadził też śląskie legendy, podania i bajki. Budził w Ślązakach poczucie bliskości z polską kulturą i historią, za co był przez władze pruskie szykanowany.

Kobieta w regionalnym stroju rozbarskim (bytomskim), zdjęcie z lat 30. XX wieku.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Strona tytułowa opracowanego przez Józefa Lompę podręcznika geografii Śląska, wydanego drukiem w 1847 r. Wyjaśnij znaczenie takich wydawnictw dla utrzymania polskości na Śląsku.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Z Lompą współpracował bytomski nauczyciel Emanuel Smółka, który kierował Klubem Narodowym, walczącym o prawa dla Polaków. W jego mieszkaniu mieściła się polska biblioteka, a on sam pisał artykuły do polskich pism, m.in. do wydawanego w latach 1848–1849 „Dziennika Górno-Śląskiego”, o tym, co dzieje się na innych ziemiach pod zaborami. W jednym z numerów tej gazety pojawiła się następująca deklaracja:

„ Choć jesteśmy pod rządami pruskimi, nie przestaliśmy szanować wiary przodków, mówić po polsku, ubierać się obyczajem przodków, żaden przecie z nas nie wie dzie oblubieńca do ślubu we fraczku ani mu niemieckich nie śpiewa piosenek [...]. Czymże więc jesteśmy? Zaiste nie Prusakami, ale Polakami, po polsku Boga chwalimy. Szanujemy więc mowę, wiarę i obyczaj nasz i święte imię Polaka.

Cytat za: Kazimierz Popiołek, *Śląskie dzieje*, Warszawa 1981, s. 195.

Rządy tzw. Żelaznego Kanclerza, Ottona von Bismarcka, w latach 1873–1890 przyniosły ponowne nasilenie germanizacji pod hasłem tzw. [kulturkampfu](#), zmierzającego m.in. do ograniczenia roli Kościoła katolickiego w państwie. Polscy działacze nie pozostali bierni. Urodzony w Pielgrzymowicach, w powiecie pszczyńskim, Karol Miarka pisał artykuły, w których podkreślał, że Ślązacy są członkami wielkiego polskiego narodu, o wspaniałej przeszłości, żyjącego również na innych ziemiach, pod zaborami. Stanowczo piętnował germanizację, o czym dobitnie świadczą jego słowa:

“ **List otwarty Karola Miarki do Ottona von Bismarcka z 1871 r.** ”

Jaśnie Oświecony książę! Narzekasz, żeśmy Polacy górnośląscy nie przerobili się na Niemców, i przepowiadasz, że to koniecznie nastąpić musi. Słowa te wyrzekłeś w uniesieniu lub rozdrażnieniu, bo czego Niemcy w kilku wiekach nie dokonali, zapewne i teraz nie dokażecie. Chodzi tu bowiem o coś więcej, jak o przebranie w niemiecki frak.

Źródło: *List otwarty Karola Miarki do Ottona von Bismarcka z 1871 r.* Cytat za: *Wiek XIX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 2001, s. 399.

Dzięki współpracy z Pawłem Stalmachem, polskim działaczem ze Śląska Cieszyńskiego, Miarka publikował w „Gwiazdce Cieszyńskiej” – dzięki temu jego teksty docierały do Polaków w zaborze austriackim. Drukował też w wydawanym w Piekarach Śląskich przez Teodora Heneczka „Zwiastunie Górnośląskim”. Zakładał lokalne organizacje szerzące kulturę polską, popierał także działania gospodarcze, czym zwrócił na siebie uwagę kanclerza Niemiec. Pociągnęło to za sobą szereg represji; kilkakrotnie był więziony, po ostatnim pięciomiesięcznym pobycie za kratami wyszedł mocno schorowany, po czym przeniósł się do Cieszyna, gdzie wkrótce zmarł.

Powrót Górnego Śląska do Polski

Utrzymanie polskości na Górnym Śląsku było możliwe dzięki znaczącemu rozwojowi czasopism. W Królewskiej Hucie (obecnie jest to Chorzów) w latach 1871–1914 wydawano 12 czasopism polskich, w Bytomiu 15 (więcej niż niemieckich), w Opolu siedem, a w Raciborzu sześć. Publikowali w nich liczni działacze. Autorem wzruszających polskich liryków, poematów i wierszy okolicznościowych był urodzony w rodzinie górniczej ks. Norbert Bonczyk. Wykształcony w Breslau (obecnym Wrocławiu), wówczas drugim największym mieście Prus, podtrzymywał polskość wśród swoich parafian w Bytomiu. Pod koniec XIX w. na przywódcę śląskich Polaków wyrósł Wojciech Korfanty, urodzony w osadzie Sadzawka pod Katowicami, w rodzinie robotniczej. Już w katowickim gimnazjum manifestował swoją polskość, za co został stamtąd usunięty. Po studiach na Królewskim Uniwersytecie we Wrocławiu (niem. *Königliche Universität zu Breslau*) został jednym z redaktorów pisma „Górnoślązak”. Podkreślano w nim jedność narodu polskiego, ale również krytykowano panujące stosunki społeczne i wskazywano na wyzysk polskich robotników przez niemieckich kapitalistów. Od 1903 r. Korfanty był posłem do parlamentu niemieckiego, w którym działał w Kole Polskim.

Po I wojnie światowej, na mocy traktatu wersalskiego z 1919 r., na terenie Górnego Śląska przeprowadzono plebiscyt. Uczestniczący w nim mieszkańcy mieli zadecydować o tym, w granicach którego z państw – Polski czy Niemiec – znajdzie się sporny obszar. Poprzedzony dwoma nieudanymi powstaniem (w latach 1919 oraz 1920), wywołanymi przez Polaków, plebiscyt nie przyniósł im satysfakcjonujących wyników: tylko 40,4 proc. głosujących opowiedziało się za Polską. Bez wątpienia miało na to wpływ sprowadzenie przez Niemców na Śląsk tysięcy emigrantów urodzonych na Śląsku, ale od lat mieszkających na zachodzie – m.in. w Zagłębiu Ruhry czy w Belgii.

Plakat propagandowy *My głosujemy za Polską!* z Górnego Śląska, rok 1921.

Wyjaśnij, do jakiej grupy społecznej był przede wszystkim skierowany jego przekaz.

Źródło: dostępny w internecie: muzeumpowstanslaskich.pl, tylko do użytku edukacyjnego na zpe.gov.pl.

Niezadowoleni z obrotu spraw Polacy przystąpili do czynu zbrojnego: w nocy z 2 na 3 maja 1921 r. wybuchło III powstanie śląskie, które objęło niemal cały teren zamieszkaną w większości przez Polaków. Po podpisaniu rozejmu nową granicę ustalono w roku 1922. Obszar przyznany Polsce powiększony został o około jedną trzecią spornego terytorium. Konwencja była korzystna dla Polski, jeśli chodzi o istniejące na nim obiekty przemysłowe. Polsce przypadło 50 proc. hut i 76 proc. kopalń węgla.

Silny ruch polski rozwinął się również na Śląsku Opawskim i Zaolziu (z liczną polską mniejszością). Do 1918 r. istniało, zaliczane do Śląska, Księstwo Cieszyńskie, które pozostawało w granicach austriackiej monarchii Habsburgów. W 1842 r. z inicjatywy Pawła Stalmacha powstała organizacja

Złączenie Polskie, a gdy ta upadła, Andrzej Cinciała utworzył Towarzystwo Uczących się Języka Polskiego w gimnazjum ewangelickim w Cieszyńsku. Obaj działacze sprowadzali z Krakowa polskie książki, zapoczątkowali kontakty między studentami krakowskiego uniwersytetu i miejscową młodzieżą. Byli oni także twórcami pisma polskiego „Tygodnik Cieszyński”, a potem „Gwiazdki Cieszyńskiej”, w czym pomagali im rodacy m.in. z Górnego Śląska.

Polski plakat propagandowy z okresu plebiscytu przeprowadzonego na Górnym Śląsku w 1921 roku.
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Warmia i Mazury. Z rąk krzyżackich w polskie lub pruskie

Podbój w XIII w. przez Krzyżaków Warmii (zamieszkaną przez pogańskie plemiona pruskie) wiązał się z zagładą ludności [autochtonicznej](#), a to stworzyło warunki do kolonizacji. Południowe tereny Warmii zasiedlali od XIV w. mazowieccy chłopcy i drobna szlachta, na północy zaś przewagę mieli Niemcy; potomkowie Prusów ulegli polonizacji lub germanizacji i polonizacji. Po [wojnie trzynastoletniej](#), na mocy pokoju toruńskiego, w 1466 r. Warmię przyłączono do Polski.

Frombork (jako Varmia) na mapie Polski z 1570 roku.
Źródło: Popik, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Wyłącznymi gospodarzami świeckimi pozostawali na tych terenach biskupi warmińscy, którzy przysłużyli się rozwojowi nauki, kultury i sztuki. Na Warmii (m.in. w Olsztynie, Fromborku i Lidzbarku Warmińskim) mieszkał i prowadził badania najwybitniejszy polski uczyony renesansu – Mikołaj Kopernik. Z Warmii pochodził też Jan Dantyszek, pierwszy polski ambasador, wizytujący w XVI w. z podróżami dyplomatycznymi wiele krajów Europy.

Ostatnim biskupem warmińskim przed utratą przez Rzeczpospolitą niepodległości był Ignacy Krasicki, czołowy polski pisarz epoki oświecenia, publicysta i encyklopedysta.

Plemiona pruskie zamieszkiwały we wczesnym średniowieczu również Mazury, region geograficzno-historyczny obejmujący głównie Pojezierze Mazurskie. Od XIII w. do 1525 r. należał on do państwa krzyżackiego (w tym od 1466 r. znajdował się w zależności lennej od Korony Polskiej). Po [sekularyzacji](#) państwa zakonnego, a więc przekształceniu go w świeckie księstwo, i przejściu wielkiego mistrza Albrechta Hohenzollerna na luteranizm Mazury stały się częścią Prus Książęcych. Te ostatnie od 1657 r. stały się już niezależne od Polski, a w XVII w. weszły w skład Królestwa Prus jako część Prus Wschodnich.

W XIV–XVII w. tereny te zasiedlali chłopci i drobna szlachta mazowiecka – zwarte osadnictwo polskie sięgnęło na północ w pobliże Morąga, poza granicę Warmii, w okolice Kętrzyna, Węgorzewa i Gołdapi (kolonizacja mazurska). Administracja pruska określała te tereny jako tzw. polskie starostwa (niem. *die polnischen Ämter*). W przeciwieństwie do innych regionów związanych wcześniej z Polską na Mazurach nie dominował katolicyzm, głównym wyznacznikiem tej krainy stał się protestantyzm.

Walka o utrzymanie polskich więzi

Po I rozbiorze Rzeczypospolitej w 1772 r. Warmia znalazła się w granicach Prus i od tej pory jej losy połączyły się ściśle z losami ewangelickich Mazur. Terytorium Warmii podzielono początkowo na dwa powiaty: braniewski i lidzbarski, należące do [rejencji](#) w Królewcu.

Mimo nacisku germanizacyjnego Warmiacy zachowali poczucie więzi z Polską. Od 1886 r. polskości na tych terenach broniła „Gazeta Olsztyńska”, popierająca tworzenie polskich stowarzyszeń i ruchu samokształceniowego. Z Warmią związany był również Feliks Nowowiejski, urodzony w Barczewie twórca muzyki do patriotycznej pieśni *Rota* (słowa w 1908 r. napisała Maria Konopnicka, przebywająca wówczas na Śląsku Cieszyńskim). Znaczące odrodzenie narodowe nastąpiło w tym regionie po objawieniach w Gietrzwałdzie w 1877 r., zatwierdzonych przez Kościół katolicki, podczas których Matka Boska miała przemawiać do miejscowych dzieci po polsku. Wydarzenia te stały się okazją do licznych pielgrzymek Polaków z różnych części podzielonego kraju oraz demonstrowania wzajemnej solidarności i jedności.

Mazurzy, choć wyznania ewangelicko-augsburskiego, także starali się zachowywać polski język i obyczaje. Wobec rosnącego w XIX w. nacisku germanizacyjnego bronili swojej odrębności; początkowo raczej jako wspólnoty regionalnej, z czasem również jako części narodu polskiego. Od 1842 r. na tym terenie zaczęto wydawać polskie czasopisma (takie jak m.in. „Przyjaciół Ludu Łecki”, „Mazur”), istotną rolę odgrywali polscy twórcy, wśród których jednym z bardziej znanych jest mazurski poeta ludowy spod Ełku – Michał Kajka. W 1918 r. po odzyskaniu przez Polskę niepodległości tak pisał:

Michał Kajka

“

Michał Kajka (1858–1940) – polski ludowy poeta mazurski.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Polska

Polsko, coś wyposażona
W pomniki tortury!
Niby cierniowa korona,
Co tłoczyła Ciebie z góry. [...]

Krew niewinna Twa się lała
Ze zbrodniczej wrogów ręki,
Która do Boga wołała,
Aby pomścił wasze męki. [...]

Pan Bóg stłumił okrutników
I ukrócił wam niewolę,
Macie swoich przewodników,
Więc zdajecie się na ich wolę!

Zatem my, wasi sąsiedzi,
Prosim, by w miłości hojny
Bóg, który na niebie siedzi,
Bronił nas od krwawej wojny!

Źródło: Michał Kajka, *Polska*. Cytat za: Janusz Jasiński, *Kajka umiera jako Mazur, zarazem jako Polak*, w: „Echa Przeszości” 2019, nr 20/2, dostępny na czasopisma.uwm.edu.pl.

U schyłku XIX w. działacze polscy na Mazurach skupili się wokół „Gazety Ludowej” i Mazurskiej Partii Ludowej; w 1910 r. założyli Mazurski Bank Ludowy.

Po I wojnie światowej Mazurski Komitet Plebiscytowy i Mazurski Związek Ludowy kierowały akcją przyłączenia Mazur do Polski. Jednak w wyniku plebiscytu z 11 lipca 1920 r., który odbył się w czasie ofensywy Armii Czerwonej na Polskę i w warunkach terroru ze strony władz niemieckich, Mazury pozostały w granicach Niemiec, z wyjątkiem Działdowa i okolicznych wsi włączonych do

Polski decyzją traktatu wersalskiego z roku 1919.

„Kurek Mazurski”, dwujęzyczne polsko-niemieckie pismo wydawane na Mazurach w latach 1849–1851 z inicjatywy Ligi Polskiej.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Mimo wzrastającego, zwłaszcza w okresie hitleryzmu, po 1933 r. prześladowania

polskich Warmiaków, w regionie działał Związek Polaków w Niemczech, Polska Partia Ludowa, polskie organizacje szkolne, kulturalno-oświatowe i gospodarcze. Na Mazurach aktywne było również Zjednoczenie Mazurskie z siedzibą w Szczytnie.

Słownik

autochton

(z gr. *autochthon* – tuziemiec, *autos* – sam + *chthon* – ziemia) mieszkaniec danego kraju należący do jego pierwotnej, rdzennej ludności, w odróżnieniu od ludności późniejszej, napływowej

germanizacja

(z łac. *Germanus* – Germanin, Niemiec) proces narzucania języka i kultury niemieckiej, zniemczanie

Korona Polska

powstałe pod koniec XIV w. pojęcie państwa polskiego jako czynnika nadrzędnego wobec władzy królów Polski; nazwa państwa polskiego w latach 1386–1569 pozostającego w unii z Litwą, a później w latach 1569–1795 nazwa jednego z dwóch równoprawnych członów Rzeczypospolitej Obojga Narodów

kulturkampf

(niem., walka o kulturę) działania podejmowane przez kanclerza Ottona von Bismarcka w Cesarstwie Niemieckim w latach 1871–1878, mające na celu ograniczenie wpływów Kościoła katolickiego w państwie

rejencja

(niem. *Regierungsbezirk*) jednostka administracyjna wprowadzona w XIX w. w Prusach, pośrednia między prowincją a powiatem

sekularyzacja

(z łac. *saecularis* – świecki) zeświecczenie, które może dotyczyć majątku i uprawnień instytucji religijnych (np. Kościoła) lub życia społecznego i kulturowego

wojna trzynastoletnia

wojna prowadzona w latach 1454–1466 między państwem polsko-litewskim a państwem krzyżackim; jej przyczyną było wypowiedzenie przez rycerstwo i mieszczan pruskich posłuszeństwa wielkiemu mistrzowi zakonu krzyżackiego oraz wydanie przez króla polskiego Kazimierza IV Jagiellończyka aktu inkorporacji (przyłączenia) Prus

Słowa kluczowe

germanizacja, Górny Śląsk, Mazury, polonizacja, polskość, Prusy, Warmia, ziemie polskie pod zaborami, Polacy pod zaborami

Bibliografia

Stosunki polsko-niemieckie 1919–1932, red. A. Czubiński, Z. Kulak, Poznań 1990.

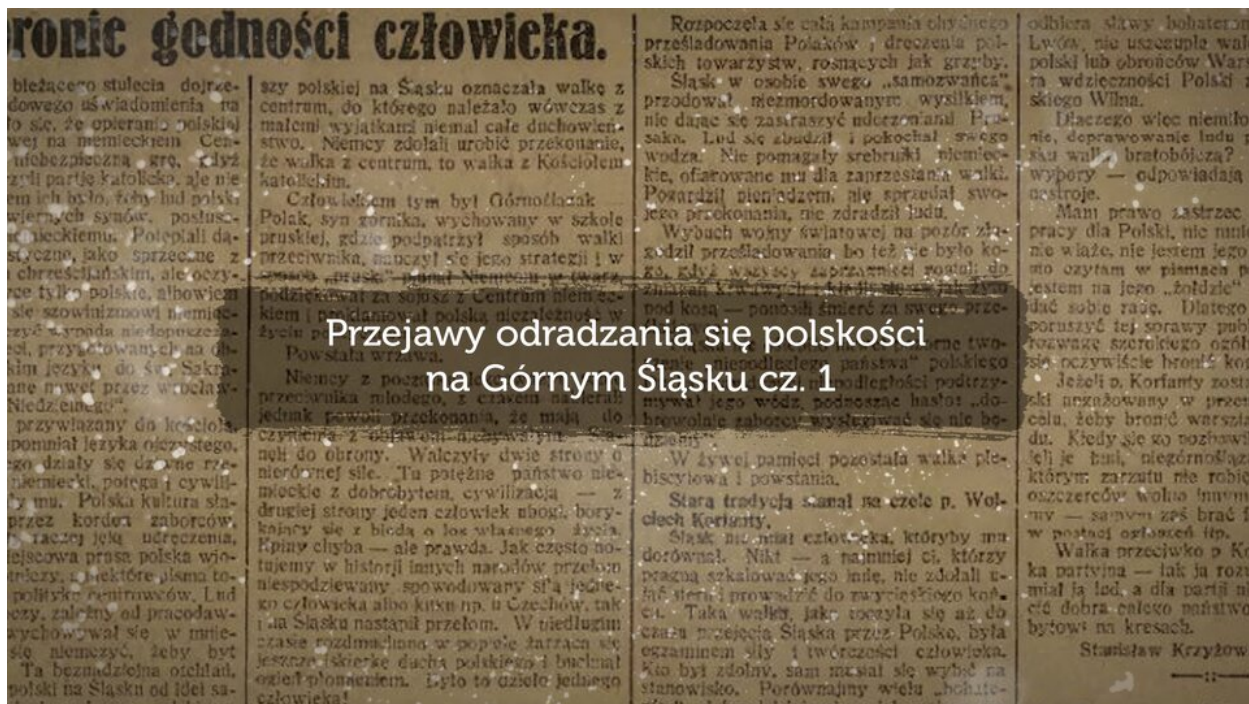
W. Roszkowski, *Historia Polski 1914–2000*, Warszawa 2001.

B. Szady, *Wieczny początek. Warmia i Mazury*, Wołowiec 2020.

Film edukacyjny

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmem i wykonaj kolejne polecenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1G111LA3>

Film opowiadająco o przejawach odradzania się polskości na Górnym Śląsku.

Polecenie 2

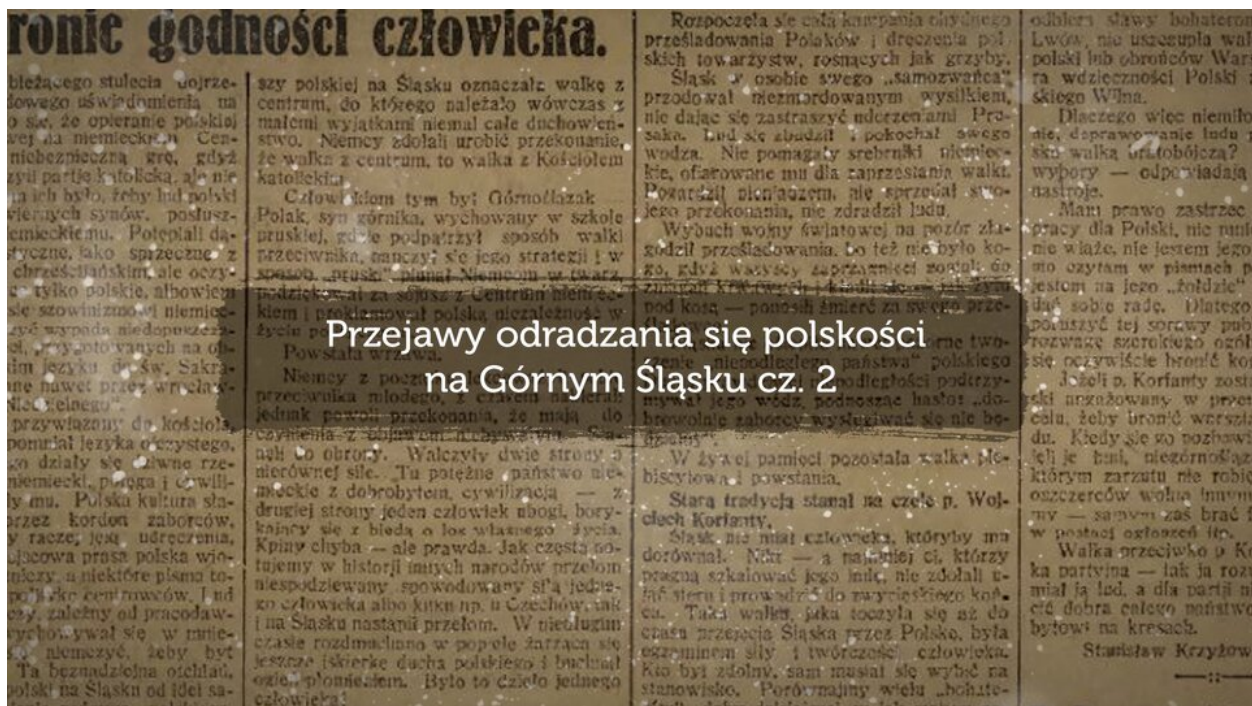
Opisz sposoby wzmacniania poczucia przynależności Ślązaków do Polski.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Wskaż grupy społeczne, które identyfikowały się z Prusami oraz tradycją polską.

Tvoja odpowiedź

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1G111LA3>

Film opowiadająco o przejawach odradzania się polskości na Górnym Śląsku.

Polecenie 4

Wyjaśnij znaczenie okresu kulturkampfu dla wzmocnienia poczucia polskości wśród Ślązaków. Czy ten okres przyczynił się do ich pełnej identyfikacji z Polską?

Tvoja odpowiedź

Polecenie 5

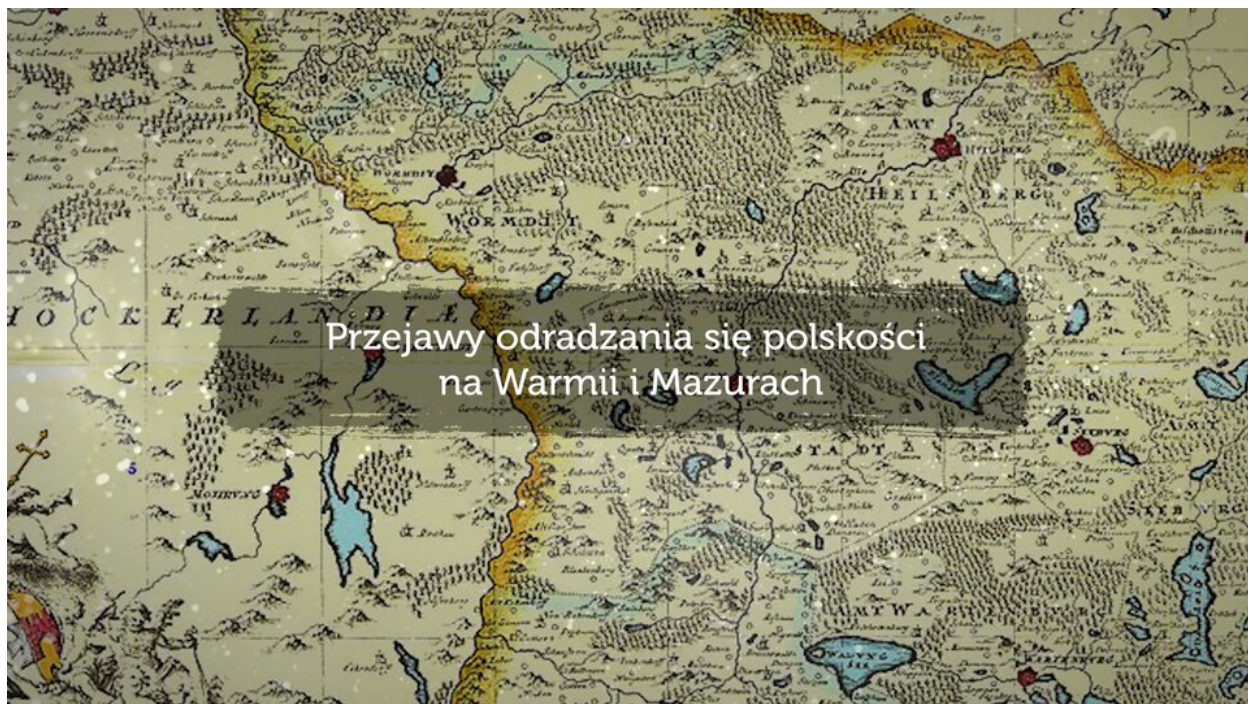
Opisz działalność Wojciecha Korfantego na rzecz utrzymania polskości i języka polskiego na Śląsku.

Tvoja odpowiedź

Film + Sprawdź się

Polecenie 1

Zapoznaj się z dalszą częścią wykładu historyka Piotra Krolla i wykonaj kolejne polecenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/Dif9CsdW>

Film opowiadający o przejawach odradzania się polskości na Warmii i Mazurach.

Polecenie 2

Opisz gospodarkę i kulturę Warmii i Mazur.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Wyjaśnij, jaki był stosunek mieszkańców Warmii i Mazur do Prus oraz tradycji polskiej.

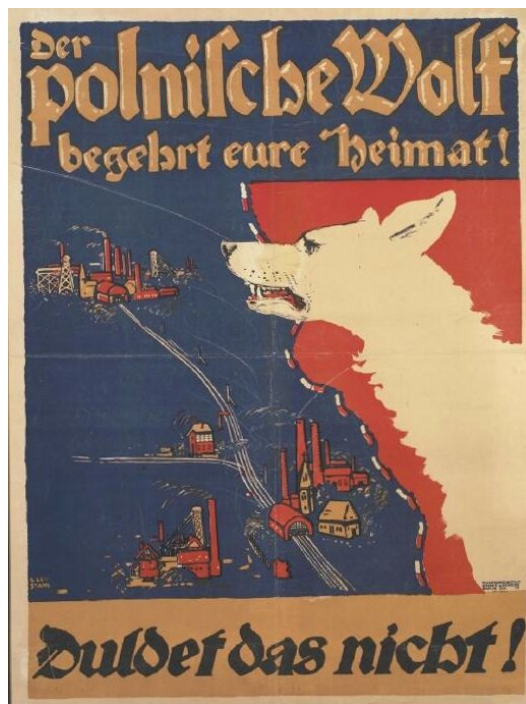
Twoja odpowiedź

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Przyjrzyj się ilustracjom, a następnie wykonaj polecenia.

Ilustracja A

Napis na plakacie: „Polski wilk pożąda twojej ojczyzny!”.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Ilustracja B

Napis w języku niemieckim jest tłumaczeniem wersji polskiej umieszczonej powyżej.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Połącz nazwy państw z ilustracjami, które powstały na ich zlecenie.

ilustracja A

Niemcy

ilustracja B

Polska

Rozstrzygnij, czy oba plakaty dotyczą tego samego wydarzenia.

Tak

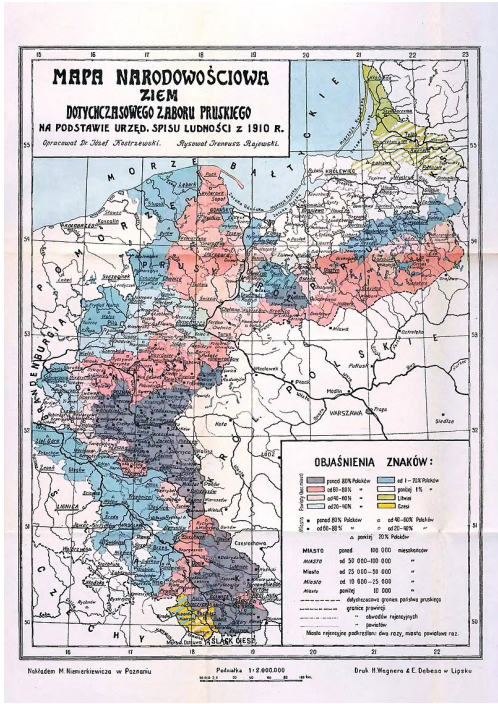

Uzasadnij odpowiedź, odwołując się do elementów graficznych.

Ćwiczenie 2

Zapoznaj się z mapą oraz danymi statystycznymi, a następnie wykonaj polecenie.

Źródło A

Mapa narodowościowa ziem zaboru pruskiego, dawnych Prus Książęcych i pruskiej części Górnego Śląska oraz niektórych terenów Dolnego Śląska (nienależących do zaboru pruskiego) na podstawie urzędowego pruskiego spisu ludności z roku 1910. Sporządzona przez Józefa Kostrzewskiego i Ireneusza Rajewskiego w roku 1919.

Źródło: Józef Kostrzewski, Ireneusz Rajewski, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Źródło B

Wyniki spisu powszechnego z 1910 r.

Wyszczególnienie	Język ojczysty w % ogółu ludności		Wyznanie w % ogółu ludności		
	polski	niemiecki	katolickie	ewangelickie	mojżeszowe

Zabór pruski	49,8	50,1	60,6	37,7	1,1
Wielkie Księstwo Poznańskie	61,5	38	67,7	30,8	1,3
Rejencja bydgoska	50,2	49,7	56,9	41,6	1,3
Rejencja poznańska	67,9	32,0	74,0	24,6	1,3
Pomorze Gdańskie	35,5	64,4	51,8	46,3	0,8
Rejencja gdańska	28,2	71,7	48,8	49,0	0,6
Rejencja kwidzyńska	41,1	58,8	54,1	44,3	1,0
Górny Śląsk (rejencja opolska)	57,0	40,0	90,6	8,5	0,8
Mazury (rejencja olsztyńska)	49,3	50,5	28,3	70,3	0,5

Ludność rejencji zaboru pruskiego, Górnego Śląska oraz Mazur według spisu ludności z 1910 r., za: *Historia Polski w liczbach*, t. 1, *Państwo, społeczeństwo*, red. F. Kubiczek, Warszawa 2003, s. 192.

Podaj argument na poparcie tezy o niskiej wiarygodności powyższego źródła.

Dla nauczyciela

Autor: Martyna Wojtowicz

Przedmiot: Historia 2022, Historia

Temat: Przejawy odradzania się polskości na Górnym Śląsku, Warmii i Mazurach

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w II połowie XIX i na początku XX wieku. Uczeń:

5) rozpoznaje przejawy odradzania się polskości na Górnym Śląsku, Warmii i Mazurach;

Treści nauczania - wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w II połowie XIX i na początku XX wieku. Uczeń:

4) charakteryzuje proces formowania się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków i innych grup narodowych zamieszkujących tereny dawnej Rzeczypospolitej; dostrzega kluczowe znaczenie utrzymania i przekazywania polskiego kodu kulturowego (wiara, język) dla podtrzymania świadomości narodowej;

6) rozpoznaje przejawy budzenia się polskości na Górnym Śląsku, Warmii i Mazurach oraz cofania się polskości wraz z ustępowaniem cywilizacji łacińskiej na „ziemiach zabranych”;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- omawia historyczną przynależność Górnego Śląska, Warmii i Mazur;
- przedstawia działania prowadzone w XIX i na początku XX w. przez mieszkańców tych terenów w celu zachowania lub odrodzenia polskości;

- wymienia przedstawicieli kultury i życia społecznego zasłużonych dla wzbudzania poczucia przynależności Ślązaków oraz mieszkańców Warmii i Mazur do Polski.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Przygotowanie do zajęć. Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Przejawy odradzania się polskości na Górnym Śląsku, Warmii i Mazurach”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj” tak, aby podczas lekcji mogli w niej aktywnie uczestniczyć i wykonywać polecenia.
2. Chętni lub wybrani uczniowie przygotowują prezentację na podstawie informacji zawartych w sekcji „Przeczytaj”. Nauczyciel może rozdzielić zagadnienia: jedna osoba (albo zespół uczniowski liczący do trzech osób) skupia się na zagadnieniu Górnego Śląska, druga (osoba lub grupa) – na kwestiach polskości na Warmii i Mazurach.

Faza wstępna:

1. Wyświetlenie przez nauczyciela tematu i celów zajęć, przejście do omówienia planowanego przebiegu zajęć.

2. Raport z przygotowań. Nauczyciel przy użyciu dostępnego w panelu użytkownika raportu weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji: sprawdza, którzy uczestnicy zajęć zapoznali się z udostępnionym e-materiałem. Uczniowie próbują intuicyjnie zadać pytania, na które odpowiedzą w trakcie lekcji. Będą to obowiązujące ich kryteria sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel przypomina o prezentacjach przygotowanych przez uczniów przed lekcją. Prosi wybrane osoby (lub ochotników) o zaprezentowanie swojej pracy przed resztą klasy. Po prezentacji uczniowie krótko o niej dyskutują, dodają informacje, które ich zdaniem warto uwzględnić. Prowadzący może korygować odpowiedzi i uzupełniać informacje.
2. Praca z multimedium („Film edukacyjny”). Nauczyciel prosi, aby wybrany uczeń przeczytał polecenie 2: „Opisz sposoby wzmacniania poczucia przynależności Ślązaków do Polski”. Następnie poleca uczniom, aby podzielili się na czteroosobowe grupy i opracowali w nich odpowiedzi. Po odtworzeniu pierwszego filmu i ustalonym wcześniej czasie przedstawiciel wskazanej (lub zgłaszającej się na ochotnika) grupy prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie się do niej ustosunkowują. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia odpowiedzi.
3. Następnie nauczyciel odtwarza drugi film z sekcji „Film edukacyjny”, a uczniowie w tych samych grupach wykonują polecenie 4: „Wyjaśnij znaczenie okresu kulturkampfu dla wzmocnienia poczucia polskości wśród Ślązaków. Czy ten okres przyczynił się do ich pełnej identyfikacji z Polską?”.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji zawarty w sekcji „Wprowadzenie” i inicjuje krótką rozmowę dotyczącą kryteriów sukcesu. Czego uczniowie się nauczyli?
2. Prowadzący omawia przebieg zajęć i pracę uczniów, ocenia zaprezentowane na początku zajęć prace uczniowskie.

Praca domowa:

1. Zapoznaj się z filmem o przejawach odradzania się polskości na Warmii i Mazurach z sekcji „Film + Sprawdź się”, a następnie wykonaj dołączone do niego polecenia.

Materiały pomocnicze:

Stosunki polsko-niemieckie 1919–1932, red. A. Czubiński, Z. Kulak, Poznań 1990.

W. Roszkowski, *Historia Polski 1914–2000*, Warszawa 2001.

B. Szady, *Wieczny początek. Warmia i Mazury*, Wołowiec 2020.

Wskazówki metodyczne:

Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z informacjami zawartymi w filmach, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.